

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1128492/4

בבית הדין, הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד, הרב שמואל אברהם חזן, הרב רפאל זאב גלב

המבקשת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד שרין סולן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אלעזר פריינד)

הנדון: הסכם ממון – יישום ההלכות 'מדקדקין לשון השטר' ו'אזלינן בתר כוונה'

פסק דין

לפנינו בקשת המבקשת לאכיפת הסכם ממון.

תיאור העובדות

במהלך הנישואין חתמו הצדדים ביום ט' בתמוז תשע"ז (3.7.17) הסכם ממון שאושר בו ביום בבית הדין ולפיו כל המיטלטלין [...] לרבות מכוניות אספנות שייכות לצדדים בחלקים שווים. (סעיף 8.1 שם).

בהתאם לכך מבקשת התובעת כי מחצית מהרכבים יירשמו על שמה, לחלופין היא מבקשת לקבל מחצית משוויים.

מנגד, המשיב הסכים כי מחצית הרכבים שייכים למבקשת אך בלבד שלא תמכרם לאחרים. בא כוחו הוסיף כי בהסכם גם נקבע כי המשיב רשאי להשתמש במרתף הבית לאחסון מכוניות האספנות שבבעלותו וכי המרתף והרכבים יעברו לבעלות נכדו אחרי מותו (סעיף 3.4 שם).

לדבריו, הודגש כי רכבי האספנות הם בבעלותו של המשיב, וכוונתם בהסכם הייתה כי רק אם הרכבים יימכרו בחיי המשיב – תמורתם תתחלק בחלקים שווים בין צדדים. לטענתו יש להטיל עיקול על הרכבים ולמנוע את מכירתם כדי שיישמרו לטובת הנכד, אך אין לשנות את יישום הבעלות.

למרות האמור ביקשה המשיבה שהרכבים יירשמו על שמה כדי שהנכד ידע שאף היא דאגה לו.

בא כוח המשיב נשען על סעיפי ההסכם המפורטים הקובעים כי במעמד חתימת ההסכם יחתום המשיב על יפוי כוח לב"כ לעשות בשמו את הדרוש להעברת זכויותיו לטובת המבקשת כפי שנקבע בעניין הדירה ברחוב [...] (סעיף 3.3 שם) וכן לגבי חברת [...] (סעיף 5.5 שם), חברת [...] (סעיף 6.3 שם) וחברת [...] (סעיף 7.3 שם). לעומת זאת לגבי הרכבים לא הוזכר כלל כי המשיב ידאג להעבירם או לצרף לבעלותם את המבקשת ולפיכך אין לחייב את המשיב לעשות זאת.

הצדדים לא הגיעו לעמק השווה ולפיכך נדרש בית הדין להחליטה שלפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

כאמור, אף המשיב מסכים כי אם יימכרו הרכבים, תמורתם תתחלק בחלקים שווים אלא שהוא מסרב לצרף את המשיבה לרישומי הבעלות.

באת כוח המבקשת טענה בסיכומיה כי רישום בעלות הרכבים במשרד הרישוי על שם המשיב אינו יוצר בעלות כלפיו בלבד מאחר שהרישום הוא רק בעל ערך דקלרטיבי וכפי שנקבע בפסיקה שציינה (ע"א 6299/15 עדי קדושים נ' עטרת תעשיות בע"מ ורע"א 5379/95 סהר חברה לביטוח נ' בנק דיסקונט בע"מ). לדבריה, רכבים רבים נרכשו בכספי החברות שבבעלות הצדדים ומשכך יש לרושם על שם שניהם.

אכן בהתאם לאמור נראה כי אף המשיב מסכים שהרכבים שייכים גם למשיבה והדבר עולה בקנה אחד עם פסקי הדין שצרפה המבקשת כי הבעלות היא משותפת, אלא שהמשיב מתנגד לשינוי רישום הבעלות מאחר שהדבר לא הוזכר בהסכם. זאת אין ללמוד מהאסמכתאות שעליהן נשענת המבקשת ומשכך פרשנות ההסכם הכתוב עדיין שנויה במחלוקת.

ופסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן מב סעיף ה):

היה כתוב בו למעלה דבר אחד ולמטה דבר אחר ואפשר לקיים שניהם, מקיימים אותם. אבל אם הם סותרים זה את זה [...] יד בעל השטר על התחתונה.

אמור מעתה: בכל מקום שבו אפשר לפרש את השטר באחד משני אופנים, פרשנות אחת לטובת המבקש ואחרת לטובת המשיב, יש לפרש את השטר לטובת המוחזק בממון מאחר שיד בעל השטר על התחתונה ואין להוציא ממון מספק.

ובנדון דידן יש לומר דממה נפשך אין לחייב את המשיב להעביר את רישום הרכבים על שם המבקשת שהרי אם סעיפי ההסכם סותרים הרי יד בעל השטר על התחתונה ויש להשאיר את רישום הרכבים על שם המשיב, ואם סעיפי ההסכם אינם סותרים הרי שאפשר לפרשם באופן שיתקיימו שניהם וכדברי המשיב, שרק אם ימכרו הרכבים תחולק תמורתם אך במצב הקיים אין להעביר את בעלותם על שם המבקשת, ובפרט במקום שבהסכם נקבע ופורט סדר העברת הבעלות בשאר הרכוש ללא התייחסות כלל לרכבים.

זאת ועוד, כתב הבית יוסף (סימן מב) בשם המהרי"ק (שורש ז) שאף אם מהלשון משמע קצת כדברי בעל השטר ואפילו כשהוא מוחזק, אם בא להפקיע בשטר מה שהוא מחויב בדין, אומרים 'יד בעל השטר על התחתונה' עיין שם. וכתב בדרכי משה (אות ד) שכן כתב הנימוקי יוסף פרק גט פשוט (בבא בתרא עו, ב) בשם הריטב"א.

ובשו"ת עבודת הגרשוני (סימן ג) כתב שבכל מקום שמסופקים בלשון יכול המוחזק לפרש דברים אף אם הלשון נוטה יותר לדברי התובע ואמרינן ביה המוציא מחברו עליו הראיה.

הן אמת שהבית יוסף עצמו הביא תשובת הרשב"א (בספר תולדות אדם לרשב"א סימן רסט) ד"פעמים שיד בעל השטר על העליונה" והיינו:

בזמן שהלשון שאמר כולל – לפי דעת השומעים, ולפיכך מי שכתב סתם – על דעת משמעות השומעים הוא בוטח שאילולי כן הווה ליה לפרושי כיוון שהוא יודע שסתמן של דברים משמע בהפך כוונתו.

וסיים שם הבית יוסף שכן כתב הרשב"א גם בתשובה אחרת (סימן שה) כי:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כל שמשמעותו ניכר לבית דין מתוך הכתב שהוא כן דנין אותו, ואפילו ליפוי כח של בעל השטר, וכן אם דרכן של בני אדם לכתוב כן בענין שיהא בו יפוי כח לבעל השטר דנין אותו ואף על פי שאפשר לדונו למשמעות אחר שיהא לגרעון בעל השטר.

ועוד בה שלישיה שהביא מתשובת הרשב"א (חלק ג סימן שפו) ד"כל היכא דאפשר לקיים לשון השטר כלו, מפרשים ומקיימין ואפילו לעשות בעל השטר על העליונה." עיין שם.

וכן פסק הרמ"א (חושן משפט סימן מב סעיף י): "כל לשון שהוא כולל יותר ליפוי כח בעל השטר וסתמא משמע כך לפי דעת השומעים דנין אותו כך אפילו ליפוי בעל השטר." והרב כנסת הגדולה (הגהות בית יוסף שם אות טו) כתב שמדברי הרשב"א מוכח שרק כשמשמעות השטר לתרי אנפי אז יד בעל השטר על התחתונה, אבל כל זמן שמטין דברי השטר לסיוע התובע אז יד בעל השטר על העליונה, וסיים דיש להסתפק בדבר. עיין שם. וזה לכאורה שלא כדברי המהרי"ק הנזכר.

אומנם בשער משפט (שם ס"ק ו) כתב שהבית יוסף העתיק דברי המהרי"ק מחד גיסא ודברי הרשב"א מאידך גיסא, וצריך לומר דבלשון מסופק אף אם משמע קצת כדברי בעל השטר יד בעל השטר על התחתונה, אבל כל היכא שהלשון כולל, לפי דעת השומעים, לייפוי בעל השטר – עדיף טפי וכמו שכתב הרמ"א עיין שם.

וכן נראה מדברי רבי עקיבא איגר (בגיליון השולחן ערוך שם – סימן מב סעיף ה) שכתב בשם תשובת הראנ"ח (חלק ב סימן ק) דבלשון מסופק ואיכא אומדנא לאחד מן הצדדים אזלינן בתר אומדנא עיין שם. ועל כל פנים כל היכא דליכא אומדנא ברורה לטובת מי מהצדדים וכנדון דידן אמרינן יד בעל השטר על התחתונה.

הן אמת דאכתי יש לפקפק שהרי מבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן סא סעיף טז): "יש מי שאומר שתנאי שאדם מתנה עם חבירו אין הולכים אחר הלשון הכתוב, אלא אחר הכוונה."

משכך יש מקום לומר שכוונת הצדדים בשעת ההסכם הייתה כי הרכבים הם משותפים ואפשר שצריך לרשם גם על שם המשיבה. אכן יד הרוחה נטויה וכמו שהאריך בזה טובא הגאון רבי יצחק אלחנן בספרו נחל יצחק (שם סעיף טז) וכתב:

כוונת השולחן ערוך הכא במה שכתב דאין הולכין אחר לשון השטר אלא אחר הכוונה, דזה קאי אם היה אומדנא דמוכח [...] דסבירא ליה לרבינו ירוחם דאף על גב דכתוב בשטר מתנה שתגבה בין בחיים ובשלום ובין במותו זהו אומדנא דמוכח דלא נתכוין שתגבה מיד [...] וכן מה שכתב שם כלל גדול הוא בידינו בכל תנאי שאין להלך אלא אחר הכוונה, כוונתו גם כן היכא דהוי אומדנא דמוכח. וכן בהא דקידושין (ס, ב) ב"על מנת שאראך" [...] דזה גם כן מקרי אומדנא דמוכח.

ולפי זה אתי שפיר בפשיטות מה שכתב המחבר הכא דאין לילך אחר לשון הכתוב אלא אחר הכוונה, דקאי גם כן היכא דהוי אומדנא דמוכח, דזה מהני אף על גב דהוי בממונות שבינו ובין חבירו דבאומדנא דמוכח שאני.

נמצא שרק במקום שיש אומדנא דמוכח אזלינן בתר הכוונה אבל בסתמא כשאין אומדנא ברורה אזלינן בתר הכתוב בשטר בלבד.

ונראה כי ממקומו הוא מוכרע לפרש כן, שהרי בשולחן ערוך (שם סעיף טו) כתב: "מדקדקין לשון השטר ודנין על פי אותו דקדוק, ולא אמרינן האי גברא לא גמיר כולי האי והיה סבור שהדין היה בענין כך ומפני כך כתב אותו לשון."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולכאורה ייפלא: אם אזלינן אחר הכוונה מה צריך לדקדק בלשון הכתובה בשטר? ועל כורחך לחלק כאמור דבסתמא אזלינן בתר הכתוב בשטר בלבד ומדקדקין ודנין על פי אותו הדקדוק ורק במקום שיש אומדנא דמוכח כי כוונת הצדדים שונה מהכתוב אמרינן שהכוונה גוברת על הכתוב.

וכן מבואר גם בשער המשפט (שם ס"ק ג) שהביא תשובת הרדב"ז (חלק א סימן פז) בשם הר"ן (בבא בתרא קלח, ב) ש'אך בחלקות ישית' בין להוציא ממון או להחזיק ממון, דלגבי הוצאת ממון אף אם נראה כך מהשטר אמרינן שופרא דשטרא הוא בעלמא, אבל להחזיק ממון אמרינן דלטפויי מילתא קאתי בשטר ואינו לשופרא דשטרא כיוון דאין בית דין טועין להוציא ממון מספק עיין שם. וכן הסכים בשו"ת נודע ביהודה (מהדורא קמא חושן משפט סימן ג) – הובא בפתחי תשובה (חושן משפט סימן יג ס"ק ב) ובשו"ת כנסת יחזקאל (סימן קא) – הובא בפתחי תשובה (חושן משפט סימן מב ס"ק י), עיין שם.

ובנדון דידן המשיב הוא המוחזק ברישום על שמו, ודקדוק לשון השטר מורה כטענת המשיב שהרי בכל סעיפי ההסכם המפורטים מפורש שבמעמד חתימת ההסכם יחתום המשיב על ייפוי כוח לבא כוחו לעשות בשמו את הדרוש להעברת זכויותיו לטובת המבקשת. לעומת זאת לגבי הרכבים לא הוזכר כלל כי המשיב ידאג להעבירם או לצרף לבעלותם את המבקשת.

ומאחר שאין אומדנא ברורה הגוברת על הכתוב יש לקבוע כי יד בעל השטר על התחנתונה שהרי אף אם היתה משמעות השטר לטובת אחד הצדדים יד בעל השטר על התחנתונה כפי המבואר בזה עליונים למעלה. וראה עוד בפסקי דין רבניים (חלק ט עמוד 25) עיין שם.

אומנם אף על פי שאין לחייב את המשיב לרשום את הרכבים על שם המשיבה, אך ברור כי המשיבה רשאית להשתמש ברכבים ככל שתחפוץ וכפי העולה מההסכם שבו נקבע כי "כל המיטלטלין שבבעלות הצדדים או מי מהם לרבות מכוניות האספנות שייכות לצדדים בחלקים שווים ביניהם" (סעיף 8.1 להסכם).

אמור מעתה כי כשם שהמיטלטלין המשותפים עומדים לשימוש שני הצדדים אף ללא רישום בעלות מסודר, כך גם הרכבים עומדים לשימוש הצדדים ללא קשר לרישום הבעלות. ואין צריך לומר כי אם יימכרו הרכבים יש לאזן את תמורתם וכפי שהסכים המשיב.

מסקנה

לאור האמור מחליט בית הדין כדלקמן:

- א. יש לדחות את תביעת המבקשת לרישום הרכבים על שמה.
 - ב. עם זאת, המבקשת רשאית להשתמש ברכבים כמו במיטלטלין המשותפים ועל הצדדים לחלק את המיטלטלין בהסכמה בחלקים שווים או על ידי שתי רשימות כמקובל.
 - ג. עיקול הרכבים שהיו ברשות הצדדים בזמן ההסכם יישאר על כנו.
 - ד. אם יימכר רכב מהרכבים בהסכמה יש לאזן את תמורתו בחלקים שווים.
- ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.
ניתן ביום י"א באייר התשע"ח (26.4.2018).

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד הרב שמואל אברהם חזן הרב רפאל זאב גלב